

Afscheid

Geaccepteerd voor publicatie in *Mens en Maatschappij* (2012)

Na 20 jaar met heel veel plezier lid te zijn geweest van de redactie van *Mens en Maatschappij*, neem ik afscheid. In 1992 begon ik als redactiesecretaris—een functie die op dat moment meer werk ging behelzen omdat de toenmalige uitgever Bohn Stafleu van Loghum (BSvL) had besloten om op ondersteuning te bezuinigen. Voorwaarde om toe te treden tot de redactie van M&M was dat ik het lidmaatschap van *Gezin: Tijdschrift voor Primaire Leefvormen* opgaf. Ik had het er graag voor over. Na het onverwachte overlijden van Jan Karel Gevers in 1998 kreeg ik het penningmeesterschap erbij. Clara Mulder nam in 1999 het redactiesecretariaat over. In 2001 werd ik voorzitter toen Jaap Dronkers vertrok naar de *European University Institute* in Florence.

Gedurende die 20 jaar ben ik getuige geweest van veel veranderingen. Een deel daarvan betreft de fysieke verwerking van manuscripten. In het begin was er nog helemaal geen digitale uitwisseling tussen auteurs, redactie en uitgever. De door de redactie goedgekeurde manuscripten werden in hun geheel overgetypt en in een bepaald format opgemaakt door een medewerker van BSvL. Ik heb voorgesteld om richtlijnen voor kopij te gaan hanteren inclusief het gebruik van een checklist voor auteurs. In 1993 kregen auteurs het verzoek om naast de papieren versie, ook een digitale versie van de kopij op een diskette (in het begin nog een *floppy*) aan te leveren. Uiteraard gebeurt de indiening van manuscripten nu via e-mail, maar nog steeds worden—als dienst aan de redactieleden—ook papieren exemplaren gevraagd. De huidige uitgever, Amsterdam University Press, is niet aangesloten bij een consortium dat de *online* indiening van kopij voor tijdschriften verzorgt.

M&M was het eerste nederlandstalige tijdschrift dat *online* ging. Dat gebeurde in 2001. Eind dit jaar zullen alle oude nummers gedigitaliseerd beschikbaar komen, met veel dank aan de bibliotheek van de Rijksuniversiteit Groningen die de investeringen voor dit megaproject voor haar rekening heeft genomen.

Een andere verandering betreft de aard van de aangeboden manuscripten. Gaandeweg werd minder kopij aangeboden dat als “primaair product” zou kunnen worden gekenschetst. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden waarbij de vooraanstaande sociologen in Nederland, die voorheen geneigd waren om hun baanbrekende werk uitsluitend in M&M te rapporteren, de resultaten van hun onderzoek in specialistische internationale tijdschriften gingen publiceren. Manuscripten gebaseerd op de betere bachelor- en masterscripties of op de eerste producten van promovendi zijn een groter deel gaan uitmaken van geleverde kopij. Overigens is de kwaliteit van die manuscripten over het algemeen zeer goed. Veranderde regels binnen de universiteiten die een hogere waardering toekennen aan publicaties in internationaal gerenommeerde tijdschriften liggen aan de verminderde populariteit van M&M (en de overige Nederlandstalige tijdschriften) ten grondslag. Wellicht zal de recente nadruk op valorisatie zorgen voor een stijging van de belangstelling voor publiceren in het Nederlands. Dat zou een mooie ontwikkeling zijn.

In reactie op de afname in het aanbod van sterpublicaties, heeft M&M de mogelijkheid geopend om Engelstalige manuscripten ter beoordeling in te sturen. Geaccepteerde manuscripten moeten nog wel door de auteurs in het Nederlands worden vertaald en verder is er de afspraak dat de M&M versie eerder verschijnt dan de internationale versie. Niet iedereen maakt gebruik van die mogelijkheid—wellicht vanwege onbekendheid met de mogelijkheid, wellicht ook vanwege het extra werk dat een vertaling met zich meebrengt.

Vermijding van “zelf plagiaat” is natuurlijk een terechte overweging. Tijdschriftredacties verschillen wat betreft hun beleid rond het publiceren van vertalingen. In mijn bestudering van de websites van de grote uitgevers van tijdschriften (Wiley, Oxford, Elsevier en Springer) heb ik de visie dat manuscripten die elders zijn gepubliceerd niet mogen worden aangeboden, het vaakst aangetroffen. Ik heb echter geen goed antwoord kunnen vinden op de vraag of een vertaling als “elders gepubliceerd” beschouwd moet worden. Weinig redacties laten zich expliciet uit over vertalingen. De *European Sociological Review* vormt een uitzondering. Dit tijdschrift bepaalt dat auteurs volledige informatie dienen te geven over mogelijke eerdere publicaties in een taal anders dan het Engels. Desbetreffende manuscripten worden wel ter beoordeling geaccepteerd. Het gezaghebbende Britse *Committee on Publication Ethics* stelt dat vertalingen expliciet als zodanig moeten worden geïdentificeerd en dat de oorspronkelijke bron moet worden vermeld. In geval van twijfel behoort toestemming voor publicatie verkregen te worden van de oorspronkelijke uitgever. De *International Committee of Medical Journal Editors* vermeldt dat vertalingen gerechtvaardigd zijn en gunstig kunnen zijn mits duidelijk wordt aangegeven dat de vertaling een secundaire publicatie is die bestemd is voor een andere groep van lezers. Vertalingen zijn toegestaan mits transparantie wordt betracht.

Sommige zaken zijn de afgelopen 20 jaar bij Mens en Maatschappij juist niet veranderd. De redactie heeft de publicatiestandaards niet naar beneden aangepast. Goede kwaliteit is doorslaggevend gebleven, hetgeen—zo heb ik van horen zeggen—wel eens tot de verzuchting bij auteurs heeft geleid dat de redactie wel erg streng was. Het was toch “maar” voor M&M? Hoezo “maar” M&M? We spreken over het oudste en meest prestigieuze tijdschrift op het brede terrein van de sociale wetenschappen in Nederland.

Evenmin is onveranderd gebleven dat ieder redactielid ieder aangeboden manuscript beoordeelt. Auteurs ontvangen het commentaar van zes referenten! M&M is niet *peer reviewed* in de zin dat met externe referenten wordt gewerkt (hetgeen in een klein taalgebied lastig is) maar wel degelijk in de zin dat verschillende collega’s serieus naar de kwaliteit van gerapporteerde onderzoeksresultaten kijken. Een andere constante is dat de redactie de baas van M&M is gebleven. De redactie vormt het bestuur van de stichting “Vereeniging Mensch en Maatschappij” die het (laten) uitgeven van een sociaal-wetenschappelijk tijdschrift tot doel heeft. De redactie levert de kopij aan die—tot volle tevredenheid—door Amsterdam University Press wordt gepubliceerd.

Om de zoveel tijd werd geopperd (door collega wetenschappers, de uitgever, een nieuw redactielid) of M&M niet Engelstalig zou moeten worden. M&M ontleent zijn

bestaansrecht aan het Nederlandstalige; een overstap naar het Engels is niet aan de orde. Van belang is dat er een kwaliteitstijdschrift bestaat waarin Nederlandse sociale wetenschappers in hun moedertaal kunnen publiceren, de taal waarin ze het meest creatief en meest fantasievol zijn. Voor niet-wetenschappers zoals beleidsmakers en journalisten vormt het Engels een barrière. Van belang is dat er voor hen een forum blijft via welke ze kennis kunnen nemen van resultaten van sociaal-wetenschappelijk onderzoek.

Mens en Maatschappij is zijn 89e jaargang ingegaan. Op naar de 100, zou ik zeggen!

Pearl A. Dykstra